Η Υπαπαντή του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού: Μικρό σχόλιο στη βυζαντινή εικόνα

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 2 Φεβρουαρίου, 2012

«Λέγε Συμεών, τίνα φέρων εν αγκάλαις, εν τω ναώ αγάλλη;», ερωτά υμνογραφώντας ο άγιος Γερμανός, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, στο πρώτο Στιχηρό ιδιόμελο του Εσπερινού της Υπαπαντής, ήχου α΄. Η **βυζαντινή εικόνα της Υπαπαντής του Κυρίου**, αποτολμά ν' απαντήσει στο υμνολογικό αυτό ερώτημα μ' ένα άλλο είδος τέχνης, περισσότερο προσιτό στο ευρύτερο σώμα των πιστών.

Η σκηνή εικονίζει την εκπλήρωση του εβραϊκού έθους. Του έθους που καθόρισε η απαίτηση του ίδιου του Θεού, «παν άρσεν το την μήτραν διανοίγον», να αφιερώνεται σ' Αυτόν. (Εξοδ. ιγ΄ 2), όπως εμφατικά σημειώνεται και στον Ειρμό της εννάτης ωδής της Υπαπαντής. Αυτή την πραγματοποίηση του «ειθισμένου, κατά το ειρημένον του νόμου» (Λουκ. Β. 24, 27), ιστορεί η εικόνα της Υπαπαντής. Πέντε πρόσωπα απαρτίζουν την σύνθεση. Η Υπεραγία Θεοτόκος με τον Ιωσήφ φέρνουν στον ναό τον τεσσαρακονθήμερο Ιησού Χριστό. Τα δύο άλλα πρόσωπα είναι πρόσωπα του ναού, και συναντούν τους προσερχομένους εντός του ιερού χώρου. Ο Συμεών ο πρεσβύτης, άνθρωπος χαριτωμένος απ' το Πνεύμα του Θεού, «δίκαιος και ευλαβής, προσδεχόμενος παράκλησιν του Ισραήλ» (Λουκ. β΄ 25), και η αγία Άννα η προφήτιδα, θυγατέρα Φανουήλ, σε προχωρημένη ηλικία και αυτή. Λαμπάδα λιωμένη στην υπηρεσία του ναού από τη νεότητά της, από τότε που χήρευσε. Στα χέρια της, που τόσα χρόνια διακόνησαν τις ανάγκες του ναού, κρατεί ειλητάριο με λόγους προφητικούς, που αναφέρονται στο πρόσωπο του προσφερομένου βρέφους Ιησού. «Τούτο το βρέφος, ουρανόν και γην εστερέωσεν».

Ο εικονογράφος δεν επιλέγει να ισορροπήσει τη σύνθεση σ' ένα από τα εικονιζόμενα πρόσωπα, παρόλο που κεντρική θέση έχουν κατά βάση δύο. της Υπεραγίας Θεοτόκου, και του βρέφους Ιησού. Το κέντρο της εικόνας κατέχει το ιερό, στηριζόμενο σε τέσσερις κολώνες, στεφανωμένες από μια σινδόνη. Το ιερό με τη σινδόνη μοιάζουν να διαιρούν την εικόνα στα δύο. Άλλωστε το όλο συμβάν της Υπαπαντής του Κυρίου ενώνει δύο σαφέστατα διαφορετικούς χώρους. Το χώρο της Παλαιάς με την Καινή Διαθήκη. Της προσδοκίας των αιώνων, με Τον Προσδοκώμενο. Της φθοράς του

γήρατος και του θανάτου, με την αφθαρσία και τη ζωή του βρέφους Ιησού.

Δεν σημαίνονται όμως μόνο συνθετικά οι δύο κόσμοι που ενοποιούνται από το γεγονός που περιγράφει η εικόνα, αλλά και υφολογικά υποδηλώνεται το διττό μήνυμα της εορτής. Η χαρά και η λύπη. Η χαρά εκπεφρασμένη από τον πρεσβύτη Συμεών. Τον γέροντα που με τρεμάμενα από το βαθύ γήρας χέρια, προσδέχεται Αυτόν που ανέμενε αιώνες η παλαιοδιαθηκική ευσέβεια, και διψούσε ο ιουδαϊκός λαός: τον λυτρωτή του κόσμου. Τον Συμεών, που αξιώνεται να γίνει θεοδόχος! Τα πόδια του λυγίζουν από ευλάβεια. Τα μάτια του κοιτούν με δέος «το σωτήριον φως» (Λουκ. Β. 30, 32) του θεανθρωπίνου Βρέφους. Τα χέρια του, σκεπασμένα από συστολή και σεβασμό με μια άκρη του ενδύματός του, γίνονται θρόνος. Θρόνος όχι για να υποδεχθούν ένα κοινό βρέφος, αλλά για να κρατήσουν Αυτόν που κρατεί ολόκληρη την οικουμένη. Τα χέρια του πρεσβύτου Συμεών, που με τόση ευλάβεια κρατούν το θείο Βρέφος πάνω από το θυσιαστήριο του ναού, θυμίζουν τόσο πολύ την εικόνα των λειτουργών ιερέων που προβάλλουν ενώπιόν μας το θυσιασμένο και αναστημένο Σώμα και Αίμα του Κυρίου Ιησού. Όλες οι γραμμές του σώματος του αγίου Συμεών, μαζί με τις πτυχώσεις των ενδυμάτων του τείνουν προς τον Κύριο. Λυγίζουν, και με μια καμπυλόγραμμη κίνηση υποτυπώνουν το δοχείο που πληρούται από το περιεχόμενό του, που δεν είναι τίποτε άλλο εν προκειμένω από τη θεία Χάρη.

Αλλά αν η χαρά και η ανέκφραστη αγαλλίαση αφορούν και αποτυπώνονται στον πρεσβύτη Συμεών, η Υπεραγία Θεοτόκος ενσαρκώνει τον πόνο και την θλίψη. Πόνο γιατί προσφέρει και αποχωρίζεται τον Υιό της. Τα χέρια της διατηρούν μια κίνηση σαν να κρατούν ακόμη τον Ιησού Χριστό, σαν να μην θέλουν να Τον αποχωρισθούν. Και ο Υιός της, φαίνεται να ανταποκρίνεται στα μητρικά της αισθήματα. Απλώνει κι αυτός το χέρι του σε μια προσπάθεια να μην αποχωρισθεί την Παναγία μητέρα Του. Μια έκφραση των αισθημάτων της τελείας ανθρωπίνης φύσεώς Του.

Ανάμεσα στην Υπεραγία Θεοτόκο και τον θεοδόχο Συμεών, υψώνεται το ιερό, το οποίο βρίσκεται στο κέντρο της εικόνας, σχηματίζοντας ένα φράγμα απαγορευτικό. Η Θεομήτωρ στερείται τον Υιό της, και η θλίψη της επιτείνεται από τα προφητικά λόγια του αγίου Συμεών «και σου την καρδίαν διελεύσεται ρομφαία» (Λουκ. Β. 35). Η Παναγία πλέον αρχίζει να στρατεύεται στον δρόμο του σταυρού, που είναι το δώρο

του Υιού της σ’ ολόκληρο τον κόσμο. Το δώρο αυτό που χαρίζεται και στην ίδια, με μια διπλή επίπτωση. Της χαράς, της σωτηρίας και της λυτρώσεως από τη μια, και από την άλλη, της θλίψεως της μητρικής καρδιάς της μπροστά στην άρνηση αποδοχής από τον κόσμο του υιού και Θεού της. Άρνηση που θα φθάσει μέχρι τον σταυρικό θάνατο.

«Ανοιγέσθω η πύλη του ουρανού σήμερον», όπως ψάλλεται και στο Δοξαστικό των εκεκραγαρίων του Εσπερινού της Υπαπαντής, σε ήχο πλ. του β' γι’ αυτό και ο εικονογράφος ιστορεί τα κτήρια και τις στέγες τους να συγκλίνουν σ’ Αυτόν που αγιάζει ολόκληρη την κτίση. Αυτόν που είναι «φως διασκεδάζον των απίστων εθνών την σκοτόμαιναν, και δόξαν του νεολέκτου Ισραήλ», όπως τονίζεται και στο ιδιόμελο της Λιτής της Υπαπαντής, που ψάλλεται σε ήχο α. Λυτρωτής τόσο του εθνικού ειδωλολατρικού κόσμου, όσο και του ισραηλιτικού λαού. Και το λυτρωτικό αυτό μήνυμα που αφορά όλο τον κόσμο, υποδηλώνεται από τα δύο περιστέρια, τα οποία προσφέρει ο Ιωσήφ στον ναό. Δεν ανταποκρίνονται μόνο στην καθορισμένη προσφορά, αλλά συμβολίζουν και τους δύο κόσμους, για τους οποίους προσφέρεται η θυσία του Κυρίου μας. Τον κόσμο των εθνικών και της ειδωλολατρίας, και τον κόσμο του ευεργετηθέντος Ισραήλ.

Υπαπαντή! Σημαίνει συνάντηση του Κυρίου με την προσδοκία του κόσμου.

Υπαπαντή! Καθ’ ην «Χορός αγγελικός,
εκπληττέσθω το θαύμα!
βροτοί δε ταις φωναίς,
ανακράξωμεν ύμνον,
ορώντες την άφατον
του Θεού συγκατάβασιν», όπως θαυμάσια προτρέπει το Κάθισμα της πρώτης στιχολογίας του Όρθρου της εορτής, ήχου α΄, και μέσα από την περιγραφική, συμβολική, αγία και ιεροπρεπή τέχνη της βυζαντινής εικονογραφίας. Ας προσκυνήσουμε λοιπόν το ιστορούμενο γεγονός. Ας προσκυνήσουμε τον νηπιάσαντα και βρεφοκρατούμενο Σωτήρα και Λυτρωτή μας.

(Από το περιοδικό "Η Δράσις μας", Φεβρουάριος του 2007)

(Πηγή ηλ. κειμένου: orp.gr)